

Asia: VN/20721/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon pidentämistä koskevasta muutoksesta? (TTL 5 luku)

Työelämän rakenteisiin viitaten, työssäoloehdon täyttymisen aikavaatimuksen pidentäminen 12 työssäolokuukauteen ei sovi nykyisen työelämän ja sen rikkonaisuuden malliin. Monilla aloilla tehdään töitä keikkaluonteisesti ja osa-aikaisesti ja näin ollen työajan toteutumat voivat kuukausittain vaihdella hyvinkin paljon. Muutos vaikuttaisi myös kausiluonteisiin töihin ja niiden alojen työntekijöihin, joissa työn tekemisen tarve vaihtelee paljonkin. Työssäoloehdon pidentäminen tulee vaikuttamaan myös lyhytkestosiin opintoihin, max 6kk, hakeutumiseen. Muutosten tulisi kannustaa kaikenlaisen työn vastaanottamiseen, mutta työssäoloehdon pidentäminen ei tue tätä tarkoitusta

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon kertymistä koskevista muutoksista? (TTL 5 luku ja asetusmuutokset)

Työssäkäyntiehdon euroistaminen ei lisää työllisyyttä vaan pelkästään epätasa-arvoistaa työttömyysturvan saantioikeutta niin, että parempipalkkaiset saavat helpommin myös ansiosidonnaisen työttömyysturvan

Työssäoloehdon kertymisen euroistaminen voi erityisesti pienipalkkaisissa osa-aikatöissä aiheuttaa sen, että työssäoloehdoton laskettavia työssäolokuukausia kertyykin hitaampaan tahtiin kuin aiemmin työssäoloviikkoja

Lausuttavaa ansiopäivärahan perusteena olevan palkan määrittelystä? (TTL 6 luku ja asetusmuutokset)

Palkan määrittelyssä keikka- ja osa-aikatyötä tekevät joutuvat huonompaan asemaan. Koska työajat voivat vaihdella suuresti kuukausittain, on sillä suora vaikutus myös ansaitun palkan suuruuteen. Lisäksi on aloja, joissa tulotasoon vaikuttaa olennaisesti se, onko mahdollisuutta tehdä vuorotyötä. Opiskelijat joutuisivat myös eriarvoiseen asemaan, koska opintotuessa on määritelty tulorajat ja opintojen ohessa työskennellessä on pienempi mahdollisuus saavuttaa työssäoloehdon täyttymiseen vaadittavat tulot.

Euromääräinen peruste on hyvin epätasa-arvoinen, kun huomioi, että on työtehtäviä, joista saa suuremman palkan, vaikka tekisi tuntimääräisesti huomattavastikin vähemmän töitä. Vaikka tavoitteena olisi motivoida kokoaikaiseen työhön hakeutumiseen, ei se käytännössä ole aivan niin yksinkertaista. Aloilla, joilla kokoaikatyötä ei juurikaan ole tarjolla, ei niitä kokoaikaisia töitä ilmaannu, vaikka työttömyyden vuoksi tai osa-aika-/keikkatyön tueksi saatavia etuuksia vähennetään. On myös henkilöitä, jotka esimerkiksi terveydellisistä syistä eivät kykene tekemään kokoaikaista työtä tai omassa työssään täysimääräistä työaikaa. Riskinä on, että tällaiset henkilöt putoavat työelämästä kokonaan taloudellisen tilanteen heikentymisen takia tai vastaavasti osatyökykyiset jättävät hakeutumatta töihin sen vuoksi, ettei työnteko kuitenkaan parantaisi heidän taloudellista tilannettaan.

Lausuttavaa TTL 5 ja 6 luvun muutosten vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiittisiin edellytyksiin? (TTL 2 ja 2 a luku sekä 14 luvun 1 c §)

-

Lausuttavaa työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisesta? (TTL 4 luku)

Työttömyysetuuden suojaosan poistaminen ei luo kannustinta kokoaikatyön vastaanottamiseen kuin vain niillä ryhmillä, jotka ovat riippuvaisia työttömyysetuuden suojaosasta. Sen sijaan se luo selvän heikennyksen kokoaikaisesti työttömän kannustimiin ottaa vastaan lyhytaikaista tai pienten tuntien osa-aikatyötä ja kannustimen heikennyksen suuruus on suoraan verrannollinen työttömyysetuuden suuruuteen. Lisäksi se vähentää tätä kautta siirtymiä kokoaikaisesta työttömyydestä ensin osa-aikatyöhön ja sitten myöhemmin kokoaikatyöhön. Tämän politiikkatoimen työllistävyys on empiirisesti varmasti negatiivinen, vaikka se teoreettisessa maailmassa voidaan saada näyttämään positiiviselta.

Työn tekemisen on oltava kannattavaa ja siitä saadun tulon pitäisi parantaa henkilön taloudellista asemaa. Saatavasta palkasta on kustannettava työssä käymisestä aiheutuvia kuluja, joten käytettäväksi jäävän tulon osuus voi jäädä alle sen, mitä henkilölle jäisi työttömänä ollessaan. Se taas vaikuttaa siihen, että ostovoima pienenee entisestään ja henkilön taloudellinen asema yleisesti ottaen heikkenee työssäkäynnin takia.

Suojaosuus on mahdollistanut osa-aikatöiden tekemisen kannustavana, ja sitä kautta mahdollistanut helpommin kokoaikatyöhön siirtymisen.

Lausuttavaa lapsikorotusten poistamisesta? (TTL 6 ja 7 luku)

Vaikka toimella saadaan säästöä työmarkkinatuen, peruspäivärahan ja ansiosidonnaisen suhteen, se tulisi olennaisesti lisäämään perheiden tarvetta toimeentulotukeen. Lapset joutuisivat siis entistä eriarvoisempaan asemaan, kun perheiden jo ennestään tiukkaa talustilannetta heikennettäisiin.

Lapsikorotusten poisto voi lisätä pakotetta ottaa vastaan, mitä tahansa työtä ja sitä kautta nostaa työllisyyttä. Toisaalta lapsiperheköyhyyden nousu tämän politiikkatoimen seurauksena on vielä varmempaa. Samalla ylisukupolvinen huono-osaisuus lisääntyy, joka pidemmän aikavälin tarkastelussa on epäoikeudenmukaista ja lisäksi vaikuttaa kielteisesti myös yhteiskunnan taloudelliseen kestävyteen kokonaisuutena.

Lausuttavaa omavastuuajan pidentämisestä? (TTL 5 ja 7 luku)

Omavastuuajan pidentäminen heikentää työttömäksi jäävän taloudellista tilannetta

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset viranomaisiin ja yrityksiin)? TE-hallinnon henkilöstöä edustavaa tahoa pyydetään arvioimaan vaikutuksia TE-hallinnon henkilöstöön ja sen tehtäviin, erityisesti TTL 14 luku 1 c §:n osalta.

Toimeentulotuen hakijoiden määrät kasvavat vähentyneen ostovoiman myötä ja sillä on vaikutuksia muuhun yhteiskuntaan. Ihmisten ahdinko lisää väkivaltaa ja mielenterveysongelmia. Aggressiiviset asiakkaiden määrä kasvaa TE-toimistoissa. Vaikka työttömyysetuuden maksajien maksut vähenevät, se ei paranna kansantaloutta vaan ohjaa Kelan (valtion) kassaan hakijoita. Miten tällä saadaan säästöä?

Veloitteen purkautumisen osalta on hyvin epäedullista asiakkaan näkökulmasta, että kalenteriviikkoja katsottaisiin olevan jokaisena kuukautena 4. Useammassa kuukaudessa on kuitenkin viisikin viikkoa, jolloin työssäoloehto täyttävän palkan määrä voisi toteutua. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että esim. nuoren veloitteen purkautumiseen vaadittaisiin 21 viikon sijasta 6 kuukautta nykyisen vajaan 5 kk:n sijaan. Se asettaisi tässä yhteydessä myös työssä käyvän henkilön huonompaan asemaan esimerkiksi palvelussa olevaan henkilöön nähden. TE-palveluiden näkökulmasta, veloitteen purkamiseen tarvittavien tietojen saaminen ja palkkojen laskeminen olisi jo nykyisellään kiireisen työn lomassa erityisen kuormittavaa ja aikaa vievää. Lisäksi palkkatietojen pyytäminen ja toimittaminen koettaisiin varmasti monilta osin epämiellyttävänä ja yksityisyyttä loukkaavana. Jos työllisyyttä halutaan parantaa, pitäisi huolehtia myös siitä, että työvoimaviranomaisten aika riittäisi perustyön, työnvälittämisen tekemiseen, eikä se menisi ihmisten palkkojen laskeskeluun.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Tutkimuksissa olisi hyvä selvittää kuinka moni on jättäytynyt työelämän ulkopuolelle työn kannattamattomuuden vuoksi?

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Jo valmiiksi heikossa taloudellisessa asemassa olevien aseman heikentäminen ei paranna työllistymistä, päinvastoin. Etuuksien saamisen kriteerien kiristäminen ja etuusmäärien pienentäminen lisää mm. perustoimeentulotuen tarvetta. Muutosehdotuksessa on huomioitu huonosti työelämän nykyiset rakenteet. Työsuhteet ovat usein määräaikaisia, työajat vaihtelevat suuresti (näin ollen myös työstä saatavat tulot) ja työsuhteiden pysyvyys on yleisesti ottaen epävarmaa. Perheelliset keikka- tai osa-aikatyötä tekevät joutuisivat uudistuksen myötä todennäköisesti turvautumaan entistä enemmän perustoimeentulotukeen, jos tehdyt työtunnit ja palkka eivät riitä talouden kulujen kattamiseksi. Huomioitavaa myös se, että perustoimeentulotuen saamisen kriteerit ovat hyvin tiukat, eivätkä kaikki tarvitsevat tukea edes saa. Näin ollen uudistus kurittaisi erityisesti perheellisiä, työssäkäyviä ihmisiä, joilla ei ole mahdollisuutta työllistyä kokoaikaisesti, esimerkiksi alansa yleisten työaikakäytäntöjen vuoksi.

Kaikkiaan esitetyt lakimuutosehdotukset poistavat kannustimia työssäkäyntiin, jos tarjolla ei ole kokoaikaista työtä (monilla aloilla ei ole) ja kurjistavat pienituloisten taloudellista asemaa ja ostovoimaa entisestään.

Koulutuksen tasoa olisi nostettava, parantaa mahdollisuuksia kouluttautumiseen sekä tukea kouluttautumista ja itsensä kehittämistä, myös työttömänä. Koulutuksen laadun ja kouluttautumisen mahdollistaminen edistäisi työllistymistä huomattavasti paremmin kuin jo valmiiksi heikossa taloustilanteessa olevien tilanteen heikentäminen.

Ahomäki Maarit
Hämeen TE-toimisto